

שמעתא עמיקתא

גליון תרצ"ב | בעלזותך - בחו"ל נשא | תשפ"ו | קהילת הניכי הישיבות | רמות ב' | ירושלים תוכב"א

שמעתא אליבא דהלכתא

משיעורי הרה"ג הרב יוחנן בורגר שליט"א
מו"ץ וראש כולל הוראה רמות

האם רשאי להחמיר על עצמו כשחב לאחרים

א. אדם חשוב. ב. היכן על אדם חשוב להחמיר על עצמו. ג. מי הוא אדם חשוב / אדם חשוב בזמנו. ד. להחמיר ע"ע כשחב לאחרים. ה. תשלומים על הנזק שנגרם מחמת חומרותו. ו. דעת על השתתף. ז. אשה להחמיר על עצמה.

א. אדם חשוב

אינא **בשבת** (נא) אמר ליה רב נחמן לדרו עבדיה אטמין לי צונן, ואיית לי מיא דאחים קפילא ארמאה, שמע רבי אמי ואיקפד, אמר רב יוסף מאי טעמא איקפד כרבוותיה עביד, חדא כרב וחדא כשמואל, כשמואל דאמר רב יהודה אמר שמואל מותר להטמין את הצונן, כרב דאמר רב שמואל בר רב יצחק אמר רב כל שהוא נאכל כמות שהוא חי אין בו משום בשולי נכרים, והוא סבר אדם חשוב שאני. **ופרש"י** אטמין לי צונן - בשבת. ואיית לי מיא דאחים קפילא ארמאה - שהחמן נחתום נכרי, ובחול, ולאשמועינן דאין בהן משום בשולי נכרים. כרבוותיה - כרבותיו. אדם חשוב שאני - שהוראה אותו שהוא מיקל יותר, ע"כ. וכן הובא **ברי"ף** (שבת כג:) **וברא"ש** (שם פ"ד ס"י ב').

ועי' **בשו"ע** (סי' רנו ס"ג) שכתב שמתור להטמין בשבת דבר צונן בדבר שאינו מוסיף הבל. וכת' **המ"א** (סי' טו) בשם **הכנה"ג** (הגה"ט) דאפי' אדם חשוב שרי להטמין בצונן. וכן נקט **המ"ב** (סי' לא). ועי' **בתוספת שבת** (סי' רנד ס"ק יז).

אלא דעי' **בב"ח** ביו"ד (סי' קג אות ג) שכת' בענין ביטול עכו"ם בדבר שנאכל חי, דכיון דדברי הש"ס בשבת הנ"ל הובאו **ברי"ף** ו**ברא"ש**, אלמא דהכי הילכתא דאדם חשוב יש לו להזהר אף בדבר שנאכל כמו שהוא חי, ואיכא לתמוה למה לא כתבו הטור, ע"כ. וכן פסק **הכה"ח** ביו"ד (סי' קג אות יב) ע"פ **הרב מזמור לדוד**, וכת' שכן משמע **מהאר"י** ז"ל דיש להחמיר. וכן דעת **הברכ"י** (ש"י"ב אות ד). ועי' עוד **בכה"ח** באו"ח (סי' רנא אות ד).

ואינא **בע"ז** (נ) דרב יצחק בריה דרב מרשיא איקלע לבי [בית המשתה] ההוא עובד כוכבים לבתר תריסר ירחי שתא ושמעיה דאודי לעי'ז ופירש ולא אכל, ואמרין התם דשאני רב יצחק בריה דרב מרשיא דאדם חשוב הוא. ועי' **ברי"ף** (ע"ז ב:) **וברא"ש** (סי' ט) שהשמיט עובדא דרב יצחק, וכן **הרמב"ם** (ע"ז פ"ט ס"ה) לא הכיאה להלכה. וכת' **הב"י** (יו"ד סי' קנב) דס"ל דרב יצחק ממת דחסידות הוא דפירש ולא אכל. ועי' **בשו"ע** (שם ס"ג) דעכו"ם העושה משתה לחופת בנו או בתו, אסור לישראל לאכול שם אפילו אוכל משלו ושמש שלו עומד עליו ומשמש. ומאימתי אסור, משיחיל להכין צרכי הסעודה, ולאחר ימי המשתה, לי יום. ואם אמר שמוזמני בשביל החופה, אסור עד י"ב חודש, ולאחר י"ב חודש מותר, א"כ הוא אדם חשוב, ע"כ.

ועי' **בש"ך** (יו"ד סי' קנב ס"ק ג) שכת' ע"ז **דהרי"ב והרמב"ם** הושיטו איסור דאדם חשוב, וכתב **הב"ח** דס"ל דאפי' אדם חשוב שרי ודחק ליישב הש"ס לדעתו ולפי נראה לא הוצרכו לכתוב משום דמלתא דפשיטא היא דאדם חשוב ירחיק עצמו בכל מאי שיוכל וכן צ"ל לדעת הרמב"ם והט"ו בדמן ק"יג שלא כתבו הא דאינא בש"ס דאדם חשוב אסור בביטול עכו"ם אף בדבר שנאכל כמות שהוא חי, וכן צריך לומר דעת הרמב"ם והשו"ע יו"ד סי' קמ"ב ס"ג, וכן לקמן ס"ס קצ"ה גבי היתר מזיגת הכוס באשתו נדה ע"י שניו כתי' ב"י דס"ל להרמב"ם שאינו אלא לאדם גדול ולכך לא כתבו, וכה"ג טובי, ע"כ.

והדגמ"ר (סי' קג) דחה דברי הב"ח והש"ך הנ"ל כי ר"י עשה מעשה היתר מעשה רב, וצ"ל למ"א הנ"ל. וכן **הכנה"ג** (הגב"י סי' קיג אות יד) נקט בענין ביטול עכו"ם דלעיל דאף אדם חשוב אי"צ להחמיר בזה. וכן נקטו **הפר"ח** (סי' קיג אות ג), **הפר"ת** (סי' קיד אות ט) ו**הערוה"ש** (סי' קיג אות יא) דאע"ג דמצנינו כמה פעמים בש"ס שאדם חשוב צריך להחמיר ע"ע מ"מ בדין זה שמצינו בגמ' (שבת נא.) [ד"י עשה מעשה בעצמו דהתי'.

ועי' **במו"ק** (יב:) דאינא רב חצדו ליה חצדא (קצרו לו קציר) בחולא דמועדא שמע שמואל איקפד לימא שמואל כיחידא סבירא ליה, לא חצדא דחיטי הוה דלא הוה פסיד, ורב מאי טעמא עביד הכי, אין לו מה יאכל הוה, ושמואל לא סיימוה קמיה אי נמי אדם חשוב שאני. ועי' **בב"י** (ס"ס תקלו ס"דיה אסור לקצור) שכת' דאיכא למידק למה לא כתבו הפוסקים דאדם חשוב אפילו אין לו מה יאכל אסור, ואפשר דכיון דרב חצדו ליה אף על גב דאדם חשוב הוה כוונתו דהלכה כרב באיסורי. ועיי"ש **בט"ז** (שם ס"ק ה) ו**הפמ"ג** (שם מ"ז ס"ק ה) כתי' שבדבר האבד אף אדם חשוב מותר, ואם אפשר בצנעא ליעשה, אם לא שארע תקלה על ידו אפשר ממתו חסידות צריך תו לזהר. ו**המ"ב** (שם ס"ק טד) פסק כהפמ"ג. ועי' עוד **בכתובות** (פג) דאמר ר"י שאע"פ שמתור בח"ח. לעשות עצמו עוכרי הדיינים מ"מ אין לאדם חשוב לעשות זאת. ועיי"ש **בהגהות הר"א לנדא**. ועי' עוד **במ"ב** (סי' עה ס"ק יז).

ב. היכן על אדם חשוב להחמיר על עצמו

שו"מ **בתשב"ץ** (תי"א סי' פט) שהוכיח מהגמ' **בשבת** הנ"ל, דלא אמרו דאדם חשוב שאני, אלא בכל אלו הדברים של עכו"ם כדי להתרחק ממעשיהם ומחקותיהם דראוי לכל אדם חשוב לקדש עצמו במותר לו, וכי"ש בדברי שאינן נאכלין אלא משום שנהגו ויקל לאחרי' ויחמיר לעצמו, ע"כ. ומשמע לכאוי' שדוקא באיסור ביטול עכו"ם נאמר דאדם חשוב שאני. וכן הוא להדיא **בבאר שבע** (סי' מה) דכת' דהייא דמי' שבת דרב אמי איקפד על ר"י משום דאדם חשוב שאני היינו כדי שיתרחק מביטול עכו"ם דראוי לכל אדם חשוב להחמיר על עצמו, כי איכא למיחש שהוראה אותו שהוא מיקל עומד ומיקל יותר, ואין משם ראי' לשאר אסורין כי י"ל דדוקא התם שאני כי מצנינו שעשו חז"ל הרחקה יתירה בבשוליהם משא"כ בשאר איסורין כו', ואפילו אם נאמר דה"ה לכל איסורין היינו שיש בהן צד איסור ודוקא על עצמו, ע"כ.

אולם **היד מלאכי** (ככלי התלמוד כלל אף אות ה) כתי' דאדם חשוב שאני אמרין בכל איסורין כי בכל מילתא דאית בה צד איסור יש לו לת"ח להתרחק מן המתור לאחרים כי ילמדו ממנו להקל באיסורין כי בנ"א קרובים ללמוד מן הדברים המקולקלין יותר מן הדברים המתוקנים כו', כי למדת מהייתא דאמרין אדם חשוב שאני במציעא (נג) גבי איסור ריבית, וה"י קא' בשבת (קמב:) באיסור שבת, וכן לענין ע"ז אמרין הכי בע"ז (נ) וכן במו"ק (יא-יב:) קאמר אדם חשוב שאני באיסור בעיית מלאכה בח"ח. ועיי"ש שתמה עפ"י על **הבאר שבע** הנ"ל וכתב דלא עליו בלבד תלונתי כי גם על הכנה"ג שבשוריי שלו בכללים נפרדים אות כי כתב כן בשמו ולא שת לבו לחקור אחריו, ע"כ.

שו"ר **בעין זוכר** (מ"א אות ט) שכתב דאין כונת **התשב"ץ** דדוקא בבשולי גוים אמרו רבנן אדם חשוב שאני כדי להתרחק ממעשיהם וחקותיהם, שהרי בהני תרי דמייית הרב ז"ל דפרק במה שמונן ופרק מי שהפך אתמר נמי לענין שבת דאמר ר"י אטמין לי צונן ור' יהודה נשיאה נפק בחומרתא דמדושתא ואקפד ר' אמי דאדם חשוב שאני, והכי נמי אמרין לענין אבולת שם כו', אבל הדבר ברור דמשום דהרשב"ץ קאי בהנהו מיני מתיקה שעושין הגוים נקט מילתא בהא והי"ה לשאר איסורים, אבל לשון הרשב"ץ הלכה שהביא מרן בב"י (יו"ד ס"ס קיג) דין גרמ"א להרב באר שבע כו', ע"כ. וכן **הפמ"ג** (שם) כתב שבדוכתי דליכא הפסד אף דמה"ת שרי אמרין כמה פעמים אדם חשוב שאני, ע"כ.

ג. מי הוא אדם חשוב / אדם חשוב בזמנו

ועי' לעיל **ברש"י** (שבת שם) שכתב דאדם חשוב שאני, היינו כי ילמדו ממנו להקל יותר. וכי"כ **בכתובות** (פג). וכן פירש **הר"ש** על המנותות (שביעית פ"ח מ"יא) דבנ"א למדין מאדם חשוב כיצד להתנהג, ויש לו להחמיר ע"ע. ו**הריטב"א** (שבת שם ד"ה אדם) פירוש שיש לו להחמיר [במנות] מבורות הדין בדבר שנראה לבני' איש שבו איסור כדי שלא יבא הוראה להקל יותר, וזה לכל גדול, ע"כ.

ומהתשב"ץ מנבאר שאדם חשוב שאני ר"ל דראוי לכל אדם חשוב לקדש עצמו במותר לו. ו**הרא"ש** על המשניות (שביעית פ"ח שם) פירש דאדם חשוב יש לו להתרחק מן הכיעור. ו**הברכ"י** (או"ח סי' רנא אות ג) כתי' שאדם חשוב צריך שמירה שלא יליזו עליו ההמון. ומבואר דאדם חשוב אין הכוונה דוקא לת"ח אלא כל שהוא אדם שלומדים ממנו מחמת חשיבותו בכלל אדם חשוב. ועי' **בריטב"א** (מו"ק יד) ד"ה לטוט) שכת' מותר לצאת לחו"ל לסחורה ומיהו ת"ח או אדם חשוב אין לו לצאת כו', והכי מוכח בכל דוכתא, ע"כ. ומבואר דת"ח ואדם חשוב תרי מילי נינהו ומ"מ הוא בכלל זה. וכן מוכח **מהט"ז** שבסמוך דת"ח בכלל אדם חשוב.

ועי' **בט"ז** (או"ח סי' עב ס"ק א) שכת' דמה שמצינו בכל מקום בגמ' בחלק בין אדם חשוב להחמיר לענין שיש חומרא באדם חשוב ודאי כי אדם חשוב עצמו חשוב להחמיר, אבל אם החשיבות גורם הקולא דרבותא, וכן שהיה בין שתי חומרות שהוא חשוב כדי להקל דוגמא לדבר דלא קנסי עכשיו בליטרא דדהבא למבזה תי"ח, ע"כ. וכן הוא **במ"ב** (סי' קה).

פניני הלכה

מאימתי רשאי האבל לשבת ע"ג כסא בער"ש

תנן (מו"ק יט) שבת עולה ואינה מפסקת. **ופרש"י** (שם) דעולה למנין ז' ולאחר השבת צריך להשלים ז' ימי האבילות עם השבת.

ובגמ' (שם כד) בעא מיניה ר' יוחנן משמואל יש אבילות בשבת או אין אבילות בשבת, א"ל אין אבילות בשבת. אמר שמואל פריעת הראש, חזרת קרע לאחוריו, זקיפת המטה, חובה. נעילת הסנדל, תשמיש המטה, רחיצת ידים ורגלים בחמין ערבית, רשות. ורב אמר אף פריעת הראש רשות.

ופי' **הרא"ש** (פ"ג סי' כ"ח) רשות - יכול לנהוג אותן ואין בהן משום אבילות, הלכך חייב לנהוג אותן כמו בחול כיון דאינו נראה כאבילות. והאינא דאין רגילות לילך יחף הוי נעילת הסנדל חובה.

ו**כתב הרמב"ם** (פ"ג מהל' אבל ה"א) ואין אבילות בשבת אלא בדברים שבצנעה, כגון עטיפת הראש ותשמיש המטה ורחיצה בחמין, אבל דברים שגבולו אינו נוהג בהן אבילות, אלא לובש מנעלו וזקוף את המטה ונותן שלום לכל אדם, ואם יש לו בגד מחליף כו', ואם אין לו להחליף מחזיר את הקרע לאחוריו.

וז"ל **השו"ע** (יו"ד סי' ת"י ס"א) - שבת אינו מפסיק אבילות ועולה למנין שבעה, שהרי קצת דיני אבילות נוהגים בו, דהיינו דברים שבצנעה וכו', אבל (לא) מדעים שבפרהסיא דהיינו להסיר עטיפתו וללבוש מנעלו ולזקוף המטה מפנייתו, ושלא ללבוש בגד קרוע וכו'.

ות"ר (שם כז) מאימתי זוקפין את המטות מן המנחה ומלמעלה, אמר רבה בר הונא אעפ"כ אינו יושב עליה עד שתחשך. וכן הוא לד"נא **ברמב"ם** (פ"ג מהל' אבל ה"א).

ובטור (יו"ד ס"ט תי) [וכתב בשו"ת **שיבת ציון** (סי' ט) דפשוט דהאי עד שתחשך דאין הכוונה עד תליה דהיינו צאת הכוכבים, דהא חייב לתוסף מחול על הקודש, וזמן תוספת זה הוא מתחילת שקיעת החמה, אלא משעה שהקהל קבלו עליהם שבת פסק דין אבילות וכן נוהגין עיי"ש].

ובפשוטות ה"ה לענין ישיבה ע"ג הכסא דאינה מותרת עד שתחשך. וגדולה מזו מצאנו **במג"א** (סי' תקמ"ח ס"ק י"ד) דכתב דאף למ"ד דשרי לרחוץ גערב הרגל אחר תפילת מנחה, היינו דוקא ברחיצה שבאה לכבוד הרגל דכשרוחץ עכשיו נהנה ממנו ברגל, אבל שאר דיני אבילות כגון ישיבת קרקע וחליצת מנעל, נוהגין עד שתחשך. עכ"ד. וכן הוא לד"נא **במש"ב** (סי' תקמ"ח ס"ק ל"ט). וחזינן דאפי' ברגל שזוקף גזירת שבעה ס"ל דיושב על הקרקע עד שתחשך.

וכיוצ"ב כתב בשו"ת **האלף לך שלמה** (יו"ד סי' ש"ח) דהעולם טועין ומבזין האבילות אחר חצות בעש"ק, אבל באמת כל דיני האבילות יחף וישיבה ע"ג קרקע הכל נוהג עד **הזלקת הנרות**. וכי"כ **בקיצור שו"ע** (סי' ר"ט) דאדם חשוב שרי ליוס **השבת** נועל את המנעלים ויושב על כסא ומחליף את הגב דאחריו.

וכי"כ בתשובות **גבעת שאול** (סי' ע"ג) דמה שנהגים העולם בע"ש תוך שבעה ליישב על כסא וספסל וללבוש מנעלים תיכף אחר חצות היום משום כבוד השבת, טעות הוא, וראוי לכל בעלי תורה למחות ולגבור באוהם אנשים המקילים ולבטל מנהגם [והביאו הפת"ש יו"ד סי' ת"י ס"א]. והביא ראי' לדבריו מדברי הגמ' הנזכרים דאינו יושב על המטה שזקף עד שתחשך, והי"ה לדידן בישיבה על כסא וספסל דנלמד משם כמי"ש **התוס'** שם דמכאן סמכו שלא ליישב ע"ג כסא וספסל ואע"פ שאין ראי' גמורה דשאני מטה הואיל וצריך כפיה ולא מצנינו כפיה בכסא וספסל.

ע"כ. ויעויין **בבית עובד** (דיני כפיות המטה סי"ב) דאחר שהביא דברי הגבעת שאול דיש לאסור עד **שתחשך**, ולבטל המנהג שנהגו להקל, כתב דכן עיקר.

מיהו ועייין **בתוס'** שם דז"ל - מן המנחה ולמעלה, פי' בתוספות הרב דמספקא ליה אי מנחה גדולה אי מנחה קטנה, דמקודם לכן אינו יושב עליה, נראה לי דמכאן סמכו שלא ליישב על כסא וספסל אע"פ שאין ראי' גמורה דשאני מטה הואיל וצריך כפיה ולא מצנינו כפיה בכסא וספסל.

ד. להחמיר ע"י כשהב דברים

ואיתא **במו"ק** (א:) מריון בריה דרבין ומר בריה דרב אחא בריה דרבא הוה להו הווא גמלא דתורא בהדי הדדי, איתרעא ביה מילתא במר בריה דרב אחא בריה דרבא, ופסקיה לגמליה. אמר רב אשי גברא רבה כמר בריה דרב אחא עביד הכי, נהי דלפסידא דידיה לא חייש, אדאחרים לא חייש, והא תניא אם היו מושכרין או מוחכרין אצל אחרים - הרי אלו יעשו, הוא סבר אדם חשוב שאני. ו**פרי"ש** גמלא - צמד בקר בין שניהם, שור אחד לזה ושור אחד לזה. איתרע ביה מילתא - אבילות. פסקיה לגמליה - הפסיק שורו מן הצמד, ולא שלחו לחרוש בשדה, לפי שהיא אבל ומצווה על שביתת הבמותו מדרבנן. להפסד דידיה לא חייש - דלא קא מעבד ארעא מגמליה, משום דאבר להו הוא. לפסידא דאחרני - כגון מריון - לא חייש, דלא קא משדר לגמליה הוי ליה פסידא, דלא הוה ליה בהמה לחרוש, וכיון דשרי ואתי אדם כדנתניא אם היו מוחכרין וכיו' - הוה ליה למיחש אפסידא דחבריה. הוא סבר - מר בריה דרב אחא. אדם חשוב שאני - דהא והא אסור לדידיה למיעבד, ע"כ.

והנה לכאורה מבואר מדברי ש"ס הנ"ל דאדם רשאי להחמיר על עצמו אע"פ שחב לאחרני. אלא דעי' **ברא"ש** (שם ס"ה ה) שכת' **דהי"ף** (ה) לא הביא הך עובדא אלא הביא **הירושלמי** (פ"ג ה"ה) דאיתא שני אחין או שני שותפין חנונים שאירע אבל באחד מהם הרי אלו נועלין חנותן, ולכאורה נראה דפליג אגמרא דידן דלגירסת הירושלמי יפה עשה דפסק לגמליה דמלאכת שניהם בטילה, ו**הראב"ד** הקשה **הירושלמי** אגמרא אידן ותירץ דודאי נועלין גומלתן ואין השותף מתעסק בעסק השותפות בפרהסיא, אבל בביתו מתעסק בעסק השותפות ואע"פ שחוקקין בשכר כמו חמור ונמל וספינה שמוחכרין ביד אחר, הילכך לא הוי ליה למיפסקיה לגמליה, ומסיק אדם חשוב שאני ליה קלא ואמרי בהמתו של פלוני בימי אבלו והוי ליה פרחסא, ע"כ. וכ"כ **הרמב"ן** בתורת האדם (עמ' קסט). ו**הרמב"ם** (פ"ה ה"ט) כתב **כהירושלמי**.

והטור (יו"ד ס"ה שפ) סתם **כהראב"ד**. וכן פסק **השו"ע** (שם סעי כא) דב' שותפים חנונים שאירע אבל לאי מהם, יכול השותף לעשות בצניעא בתוך ביתו, ואם האבל אדם חשוב, והשותפות נקרא על שמו, שאפי' אם עשהו בצניעא בתוך ביתו ידוע שיש לאבל חלק בו, ואסור, ע"כ. ולפ"י יש לדחות דאין דאייח מכאן שרשאי להחמיר ע"ע אף שחב לאחרים כי לפי הראב"ד יוצא שמעיקר הדין היה אסור לו כי הוי פרהסיא.

שו"ר **בשו"ת מים עמוקים** (ח"ב ס"י צב ד"ה והו אמת) שהאר"ך בסוגיא הנ"ל ומסיק דלעולם אדם חשוב שאני דיש מיירי דמן הדין לא היה שרי אלא משום אדם חשוב החמיר ע"ע ולא היה לו לחוש אם היה נמשך מזה הפסד ממילא לאחרים כיון דאיבו לא קמפסיד להו בידו. אבל **הגיות ורד"ם** (כל ה' ס"י י"ד"ה וראית) הביא **מהראנ"ח** (ס"י נג) שכת' בהך עובדא דאפי' דאיכא פסידא לאחרני סבור דמצו להחמיר על עצמו למעבד מלה יתירתא כיון שאינו ממסידו בידיים ממש ואינו אלא גרמא בעלמא. וכת' עליו **הגו"ר** דאין שטה זו נכונה שאין מדרך התלמוד לשבש האמורא כולי האי ורב אשי דהוא גברא רבא ובעל סברא בכל התלמוד אמר להדיא שאין ראוי לאדם להחמיר על עצמו בשוגגע מחומרא זו הפסד לאחרים ומשמע דסברא זו היא מוסכמת ויתר. ומי"ח הורוהו טעם אלא מי שלבו בל עמו וא"כ איך מתפייס התלמוד לשבש גברא רבה כמר בריה דרב אחא שהחמיר ועביד מלה יתירתא ולא חש להפסדו של מוריון הא ודאי ליתא לכן הנכון כמ"ש. ועיי"ש (ס"י יב ד"ה ואנכי).

ה. תשלומים על הנזק שנגרם מוחמת הומרתו

אלא דעי' **בריטב"א** (שם ד"ה אמר רב אשי) שכתב על האי סוגיא דשמעינן מהכא דשותפין בחנות בצניעא אבל לאחד מהם חבירו עושה מלאכתו בחנותו כדרכו אלא אי"כ הוא אדם חשוב, ואפי' באדם חשוב כל היכא דאפשר לעשות בצניעא עושה וכן הוא בירושלמי. ועיי"ש שפירש דמה שתרצו אדם חשוב שאני, יש אומרים שהוא פתר לשותפו חלקו כדי צרכו משום חומרא, ויש אומרים שלא פרע דכיון דאדם חשוב הווא ואיכא לעו אף חבירו חייב ליבטל משום לעז שלו כי הוי צורבא מרבנן כי הכא, ע"כ.

ועי' **בשו"ת השיב משה** (ח"ומ"ם ס"י פח) שנשאל אם שותף יכול להחמיר על עצמו מבלי ליטבע שבועת אמת אע"י שיגרור עי"ז היוזק גם לשותף השני, או דלמא השותף השני יוכל לכופו ע"פ דין תורה שיחזיר לו הויזקו. ו**בשו"ת מהר"א הלוי** (ח"ב ס"ז ה) הביא מהשואל רצצה לפשוט ספק זה ע"פ ש"ס מו"ק הנ"ל, ופירש דמה שאמרו "הוא סבר אדם חשוב שאני" דמסקנת הגמ' באמת אינו כן ואין אדם חשוב שאני ככה"ג דחב לאחרים. ו**המהר"א הלוי** דחה ראייתו דמשום אינו מבואר רק דהיה לו למר בריה דרב אחא לחוש לפסידא דאחרים ולא לפסוק לגמליה, אבל מ"מ אינו מבואר שם אם היה מחויב לשלם להפסד, עיי"ש.

והדובב משרים (ח"א ס"י נג) כתב בדמב"כ נעלם ממנו דברי **הריטב"א** שהביא מח' אי מחויב לשלם ההיזק להשותף. ולדינא צדקו דברי **הבית שלמה** (ח"ומ"ם ס"י נז) דהעלה דפטור אם אינו רוצה ליטבע, משום דהוי רק גרמא בעלמא ככובש עדותו דאינו חייב בדניי אדם, עיי"ש. ועי' **בערך ש"י** (ס"י כח סע"ד) בשם **החת"ס** (ח"ומ"ם ס"י כג) בד"ן אדם חשוב שיש חילול ה' אם לא יעיד בערכאות.

ו. על דעת כי החתתף

ועי' **בחת"ס** (יו"ד ס"י קטט) שנסתפק באשת חבר שמצאה בעד הבדיקה כעין מראה אדמדם, ושאלה לחכם וטיהר, אי שרי לבעלה להחמיר ע"ע, דלא גרע מבהמה שהורה בה חכם, וכמו שבארנו בס"ד **בשמעתא עמיקתא** גליון תרפ"ט, או דלמא לאו כל כמיניה להפקיע שעבודו לאשתו, ושוב מסיק דרשאי להחמיר ע"ע כיון שכן דרכן של פרושים, ואף דבשעת נשואין לא היה עדיין מתנהג בפרישות מ"מ אמרינן רגיל הוא זה שעתיד להיות פרוש וחסיד, ואף אם צווחת, אמרינן השתא היא דאיתרעי, ומעולם לא נשתעבד לה, ע"כ. והביאו **הפת"ש** (יו"ד ס"י קפח ס"ק ב).

ועי **דבריו מלכיאל** (ח"ב ס"ק פ) שכתב שמבואר מלשון השי"ס במו"ק הנ"ל דמעיקר הדין הוי שרי לעבוד בהם ע"י אחרים דהוי דבר האבד, רק שהחמיר על עצמו, אבל איך גרם הפסד לאחרים ע"י, ומשני אדם חשוב שאני שצריך להתרחק מן הכיעור ומן הדומה לו. וצ"ל הכוונה שבתחילה כשנתתף עם אדם חשוב נרצצה שחש יארע לו אבל יחמיר על עצמו, וכ"כ הפוסקים לענין חיובי איש לאשתו שכשנשאת לתי"ח נתרצית שינהג בקדושה ופרישות כראוי לתי"ח, ע"כ.

ז. אשה להחמיר על עצמה

ויש לדון האם גם אשה רשאית להחמיר ע"ע דדלמא משועבדת לבעלה. ולכאורה יש להביא ראייה דרשאית. מהא דאמרינן **בנדה** (סו) אמר ר' זירא גנות ישראל החמירו על עצמן שאפילו ראות טפת דם כחרדל ילידי יושבות עליה שבעה נקיים. ולכאורה צ"ע איך החמירו ע"ע והא משועבדת לבעלה. ויש לחלק דשאני התם דחששו שלא יבואו לידי ממשול ולא לחומרא בעלמא.

שו"ר **שהחת"ס** (יו"ד ס"י קסא) הקשה דמי נתן להם רשות להרבות בחומרותו אלו ולבטל הבעל ממז"ר, וכת' ע"כ דבה"ז הניחו להן להחמיר ע"ע משום דבלא"ה איתא בב"ב דראוי היה שנגזרו על עצמיהו שלא לישא נשים כו', עיי"ש.

ועי' **בהלק"ט** (ח"ב ס"י כב) שנשאל בהא דבנות ישראל החמירו ע"ע שאפי' ראות טפת דם כחרדל יושבות עליו ז"נ מאי היא, והשיב דאיברא דאי במרגשת מדאי' הוא ואי באינה מרגשת כתם הוא ואדרבה עד שתראה כגריס מחינן לה אם תשב כו', ע"כ. ומשמע דמחינן אם מחמירה ע"ע. וכן **הטהרת ישראל** (שם סעי טו וס"י קצ ס"ק נז) כת' שאין האשה יכולה להחמיר ע"ע בכתם שטיהר לה חכם, אבל אם הבעל ת"ח רשאי להחמיר ע"ע בכתם שטיהר חכם, ע"כ.

שו"ר **בפתחא זוטא** (ס"י קפח ס"ק ד"ה יעין, שהביא דברי **החת"ס** הנ"ל להלכה. וכת' דצ"ע לפ"ק ז"נ הנ"ל להלכה. וכתי' דצ"ע לבעל תוכל להחמיר ע"ע בכתם שטיהר לה החכם, דשייך בזה לומר דמשעובדת לבעלה ומלשון **ההלק"ט** (ח"ב ס"י כב) ומשמע דמחינן לה אם תחמיר. ועיי"ש במהד"ת (ס"ק ד"ה והנה) שכת' דלעולם י"ל דרשאית להחמיר ע"ע וכגון בהא דהחת"ס דלעיל ומהא **דההלק"ט** ליכא ראייה דז"ל דשאני התם דליכא שום סברא להחמיר. ועי' **ש"ס ברכות** (כו). ו**בתוס' יו"ט** (שם פ"ג מ"ו) שפירש משום שע"י שתטמא לא יהיו נשמעות לבעליהן ותתקיים שלא יהיו מצויים וכו', יעוי"ש, ומבואר דהרשות בידי האשה שלא תהיה נשמעת לבעלה משום טורח בטילה, אי"כ י"ל דה"ה משום חשש כל דהוא של איסור ג"כ. ועי' בטהרת ישראל וילע"י בזה, ע"כ.

ונא' ולכאורה הראיה **מברכות** יש לדחות ע"פ **המהר"ם** (ח"א ס"ה ד"ה והן מנה) שכת' דודאי לא משעבדה ליה בכל שעה, עיי"ש. והובא להלכה **בכנה"ג** (אה"ע ס"י עז הגה"ש אות ז) ו**בבה"ט** (אה"ע ס"י עז ס"ק ז). ואכמ"ל. ועי' **בפאת שדך** (ח"ג ס"י ד"ה ועי' גי'ן) שכתב על דברי החת"ס דלענ"ד בדורנו הפרוץ יש לזיהר. ולפ"י' היכן שאין משום חשש מכשול רשאית להחמיר ע"ע.

מסקנא דדינא

א' לפעמים על אדם חשוב להחמיר ולנהוג איסור אף בדבר המותר כדי שלא ילמדו ממנו להקל יותר, כגון בדבר שנראה לרואים שיש בו איסור. ואדם חשוב פירושו שמחמת חשיבותו לומדים ממעשיו, כגון תי"ח. ב' דין דאדם חשוב שייך בכל האיסורים לפי המקום ולפי הזמן. ג' במקום הפסד איך אדם חשוב א"ע להחמיר. ד' באופן שאם ינהג חומרא הדבר יגרור הפסד לאחרים כגון לשותפו ואין עליו להחמיר על עצמו, ואם החמיר ונגרם הפסד לשותף בדעבד פטור. ה' אם בזמן שהשתתפו ידע השותף שחברו אדם חשוב שסתמא יחמיר על עצמו בדברים מסוימים, רשאי האדם חשוב להחמיר כי מדעיקרא תנרצה לזה. ו' וכן אשה שנשאת לתי"ח, רשאי להחמיר על עצמו, דהרי ניתרצת שינהג בקדושה ופרישות כראוי לתי"ח ועל דעת כן נשאת. אבל היא אינה רשאית להחמיר ללא רשות בעלה במקום שמשועבדת לו משום חשש מכשול. והכל לפי הענין.

ודבריו צ"ב דהא בגמ' לא אמרינן דשרי מן המנחה ולמעלה אלא לזקוף המטה ולא לישב עליה. ובהדאי אמרינן התם דאינו יושב עליה עד שתחשך. וכבר הקשה כן **במהרש"א** שם. ובתשובת אגעת שאול הנזכר עמד בזה, וכתב דז"ל דהתוס' איירי לענין זקיפת המטה, וחסר תיבת לא (אחר תיבות דמקודם לכן), ותיבת אינו יושב עליה הווא דיבור בפני"ע.

אולם מציונו **שוחלן גבוה** (יו"ד ס"ה תי אות ט) דכתב - וכתבו התוס' מכאן שמכו לשב על גבי כסא וספסל עד מנחה קטנה. ע"כ. ונראה דס"ל דהתוס' לפי מדין זקיפת המטה אחר המנחה, דשרי לישב על כסא וספסל אחר המנחה.

ועינ' **בבית דור** (לגרי"ד מסלונקי צ"ל - ס"י קע"ח) דכת' דאפשר לתת קצת טעם למנהג שנוהגים בער"ש לישב על גבי כסא וספסל מבע"י, כי ס"ל דהא דצריך לישב ע"י קרקע הוי דינו ככפיית המטה, וכשם שבכפיית המטה אמרינן דצריך גבייש מן המנחה ולמעלה ה"י דיכולים לישב על המטה מן המנחה ולמעלה. ולפ"י' אין ליישב אלא מזמן מנחה קטנה, ואע"פ דהתוס' מספק"ל אי ממנחה גדולה או ממנחה קטנה, מ"מ כיון דהנמוקי' (מ"ו טו :) פשיטא ליה דהוא ממנחה קטנה יש להחמיר שלא לישב ע"ג כסא רק מתשעה שעות ולמעלה.

מיהו הוא גופיה הקשה דהא אמרינן בגמ' דעד שתחשך אסור לישב, וא"כ ה"ה על גבי כסא, ולכאו' היינו כוונת התוס', וט"ס יש בגמ' שערבו הני ב' הדיבורים יחד, וצריך להיות בנפרד, אינו יושב עליה מכאן שמכו וכו', ואומרים התוס' שאין דומה לכפיית המטה לגמרי אלא יש להקל יותר. ומי"ח הורוהו טעם ותשובה למנהג של עכשיו, דאע"ג דהתוס' כת' דנהגו לאסור עד שתחשך, היינו למקומם שראו שנהגו כן, אבל במקום שאנו רואים שיושבים מבעו"י אין לבטל המנהג, וכדחיתו התוס'. ע"כ. הרי דאע"ג דס"ל דכוונת התוס' דמדברי הגמ' שמכו לאסור, מ"מ יש סמך למנהג להקל מאחר דסיימו התוס' דאין ראייה גמורה לדבר.

וכן מציונו **בכה"ח** (פלאגי ס"י כ"ז אות כ"א) דכתב דצריך שיזיהרו דתוך שבעה שחל בער"ש, לא יקומו מעל הארץ כי אם אחר תשע וחצי, ולא קודם לכן. ומן הדין הוא עד הערב סמוך לקבלת שבת בערבית, אלא דיש להקל משום דרוצים לפנות ערב לכבד הבית לכבוד השבת וגם ללבוש בגדי שבת מקודם ערבית. וז"ל (ועתה נדפס מחדש שו"ת אור לציון אבילות, וכת' שם פ"ל ה"א) משמיה **דחב"צ אבא שאול** צ"ל דהמנהג לקום מהקרקע מזמן מנחה קטנה].

ובערה"ש (ס"ה תי ס"ה) כת' דמזמן מנחה קטנה מבטלין סמיני אבילות (שזקוקן המטות), אבל לא לבש מנעלים עד סמוך לשבת והיינו **מפגל המנחה** ולמעלה וכו'.

וכיוצ"ב כתב **בנשר החיים** (ח"א פ"ב י"ב ג) דיש להכריע כל סמך מעל הקרקע **מפגל המנחה**, ובזמן הדחק יכול לדסק על האחרונים המקולין מזמן מנחה קטנה [ודבריו אלו ע"פ מ"ש בשו"ת **שיבת ציון** (ס"ה) דרשאי לקבל עליו דין קדושת שבת מזמן מנחה קטנה להיות חופשי מדיני אבילות דהיינו חליצת מנעלים וישיבה ע"ג קרקע, אע"פ דעדיין מותרים בעשיית מלאכה כמבואר בריש ס"י רנ"א].

העולה לדינא - אין אבילות נוהגת בשבת בדברים שבפרהסיא, מיהו היינו דוקא משתחשך או עכ"פ משקבל עליו שבת. ויש שנהגו להקל לשבת על גבי כסא מזמן מנחה קטנה. ויש שנהגו להקל מפגל המנחה. וראוי להחמיר בדבר.

נכתב ע"י

הרה"ג הרב שמעון פלזלי שליט"א

מו"ץ הקהילה החרדית מעלה פלז"א

פניני מוסר

עניני שבת קודש

השגת קדושת השבת ע"י התפילות - ומלבד כי היום מסוגל לקבלת התפילה, ולא הטריחו לסדר את כל המיידיים ברכות שבשמונ"ע וכללו הכל בקוצר "שבצענו מטובך וישמחנו בישועתך" כי די בכך שתתקבל בעת רצון זו, וכמשה' דאמרינן "במצות שבת א-ל יחליצך קום קרא אליו יחישי לאמצך..."

גם אפשר לרמוז עוד, כי עיקר קדושת השבת ותוכן הפנימי שלה יטעם האדם בתפילות השבת הכוללות הכל למבין דבר,

וקרוב ה' בשבת לכל קוראיו, אשר יקראוהו באמת וישיתו לבס לאשר יאמרו בשפתם, הם יזכו לאור השבת וקרבת אלקים בה. ומכח ההתעוררות שבתפילות ויכולו לצרף גם סעודות השבת וזמירותיהן, וגם מנוחת השבת ושלוותה ככלים לקבל אורה של שבת ולכותב למעלותיה, אבל מרכז אורה של שבת קודש הם תפילות היום..." (שיח יצחק הלגרי"ד בורדיאנסקי שליט"א, חגים וזמנים עניני שבת, יח)

נערך ע"י מחבר סדרת "עבודת המועדים"

✉ **להצטרפות לרשימת התפוצה ללא עלות ניתן לשלוח בקשה לדוא"ל:** amikta@amikta.co.il

נתרם להצלחת התורם ומשפחתו © | שמעתא עמיקתא – לשאלות והערות ניתן להתקשר ל: 052-767-0503